

Op weg naar evenwicht

Een onderzoek naar zorgplichten op het internet

Instituut voor Informatierecht (IViR)

Leibniz Center for Law

Prof. Dr. N.A.N.M. van Eijk
Prof. Dr. T.M. van Engers

Mr. C. Wiersma
Mr. C.A. Jasserand
Mr. W. Abel

Universiteit van Amsterdam
juni 2010

Samenvatting

In opdracht van het WODC is onderzoek verricht naar zorgplichten op het internet, meer in het bijzonder vanuit het perspectief van internetserviceproviders. Internetserviceproviders staan zowel op nationaal als internationaal volop in de belangstelling, niet alleen voor wat betreft hun verhouding tot de overheid, maar ook ten opzichte van andere privaatrechtelijke partijen, bijvoorbeeld met betrekking tot (civielrechtelijke) aansprakelijkheid. Dit onderzoek richt zich op de eerste relatie, zorgplichten in de relatie tussen overheid en internetserviceproviders. Waar deze ontbreekt is wel nagegaan of er mogelijk elders in de waardeketen tussen informatiediensten aanbieders en eindgebruikers waarvan internetserviceproviders deel uitmaken zorgplichten spelen.

De situatie in vier landen - Nederland, Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk - is onderzocht. De (zelf)regulering met betrekking tot een vijftal thema's is in kaart gebracht (internetveiligheid, kinderporno, auteursrechten, identiteitsfraude en de handel in gestolen goederen via internetplatforms). Daarnaast is een groot aantal interviews gehouden met betrokken partijen.

Uit het onderzoek komt een wisselend beeld naar voren, wat erop duidt dat ontwikkelingen nog volop in gang zijn. Internetveiligheid, meer in het bijzonder voor zover het de relatie tussen de internetserviceprovider en de eindgebruiker betreft, staat duidelijk nog in de kinderschoenen. Dit betekent niet dat er in de praktijk niets gebeurt, maar er is nog weinig formele inkadering of zelfregulering. Kinderporno daarentegen kent een vrijwel identiek regime in de onderzochte landen, waarbij partijen bereid zijn om vergaande medewerking te verlenen bij de bestrijding ervan. Een meldsysteem voor kinderporno is in alle landen aanwezig op basis van zelfregulering of als uitvloeisel van een wettelijk gedefinieerde zorgverplichting. Terugkerend issue bij het tegengaan van de verspreiding van kinderporno is de positie van filtering en blokkering. Auteursrecht krijgt veel aandacht en heeft in twee van de onderzochte landen tot aanscherping van de regelgeving geleid, waardoor het mogelijk is om eindgebruikers af te sluiten van internettoegang of deze toegang te beperken. De kritiek op de nieuwe regels is echter groot en de interviews geven aan dat men zeer kritisch is wat betreft de daadwerkelijke handhavingmogelijkheden. Identiteitsfraude wordt vooral aangepakt in de context van de gevolgen van identiteitsfraude. Het zelfstandig strafbaar stellen van identiteitsfraude (naast de al bestaande mogelijkheden om in de publiekrechtelijke sfeer handhavend op te treden) wordt veelal niet noodzakelijk geacht. De verkoop van gestolen goederen via platform aanbieders (lees: veiling- en verkoopsites e.d.) wordt gezien als de primaire verantwoordelijkheid van de platformaanbieder.

Het wisselende beeld, de nog volop aanwezige dynamiek, het zoeken naar meer evenwicht in de verhoudingen, brengt met zich mee dat het niet mogelijk is om bijvoorbeeld bewezen 'best practices' vast te stellen. Dit betekent dat er enerzijds nog veel onzekerheid is, anderzijds ligt hierin een uitdaging voor verdere beleidsvorming. Desalniettemin bieden de in het onderzoek verzamelde gegevens interessante informatie.

De onderzoekers komen op grond van het door hen gedane onderzoek tot de volgende conclusies:

1. Naar een waardeketen-benadering

Zorgplichten, voor zover in het onderzoek geanalyseerd, kunnen niet gekoppeld worden aan één specifieke partij in de waardeketen tussen informatiedienstenaanbieders en eindgebruikers, maar dienen

een gezamenlijke - gebalanceerde - verantwoordelijkheid te zijn van de betrokkenen in de waardeketen waartoe naast internet-serviceproviders ook partijen behoren zoals aanbieders van informatiediensten, platforms, zoekmachines en hosting diensten.

2. Ex ante toetsing effectiviteit en handhaafbaarheid

Vooraf toetsing van (beoogde) juridische interventie met betrekking tot effectiviteit en handhaafbaarheid draagt bij aan het voorkomen van symboolwetgeving en ongewenste effecten.

3. Inzetbaarheid ‘notice and take down’ -procedures

‘Notice and take down’-procedures blijken een breed geaccepteerd mechanisme. De procedures worden niet alleen gehanteerd door internet-serviceproviders (in hun hoedanigheid als aanbieder van hosting en caching diensten). Ook andere partijen in de waardeketen, zoals platform-aanbieders, kennen vergelijkbare procedures. Een specifieke juridische grondslag ontbreekt evenwel in de meeste onderzochte landen. Wel zijn er initiatieven in de sfeer van zelf- en coregulering. Aanbevolen wordt om ‘notice and take down’-procedures verder in te kaderen, bijvoorbeeld door een nadere juridische inbedding.

4. Internetveiligheid en privacy verduidelijken

De nieuwe regels inzake internetveiligheid en privacy (artikel 4 van de Europese richtlijn inzake Privacy en de elektronische communicatie) zijn onduidelijk en vragen verdere precisering wat betreft betekenis en impact. Hier ligt mede een taak op Europees niveau ten einde te voorkomen dat er te grote verschillen op nationaal niveau optreden.

5. Verhoging kennisniveau

De behoefte tot nadere regulering wordt mede gevoed door het ontbreken van voldoende technische en praktische kennis. Kennislacunes blijken breed aanwezig te zijn. Wanneer eindgebruikers, toezichthouders, handhavers en regelgevers hun kennis verder vergroten zal dit kunnen bijdragen aan een verminderde reguleringsdruk. Het belang van educatie wordt breed gedragen.